

GÜVENLİ HABERLEŞME İNSANLIK HAKKIDIR

Özkan KARATAŞ

TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası
İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi

Toplumlar, teknolojik alanlardaki gelişmeleri pozitif anlamda kullanabildikleri gibi özgür ve demokratik yaşam biçimini içselleştirememiş ülkelerde bu teknolojik gelişmeler temel hak ve hürriyetlere müdahale amacıyla kullanılmaktadır. Bununla birlikte suç örgütleri de gelişen teknoloji nimetlerini kullanmakta ve kazançlarını artırmaktadırlar.

Devletler ve suç örgütleri tarafından olumsuz olarak kullanılan teknoloji toplumsal huzuru, barışı ve güvenliği ciddi şekilde tehdit etmektedir. Echelon, Birleşik Devletlerin öncülüğünde beş devlete (ABD, İngiltere, Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda) ait istihbarat örgütlerinin dünya üzerindeki iletişimi kontrol etmek üzere oluşturduğu uluslararası bir istihbarat sistemidir. 1947 UKUSA Anlaşması'yla temelleri atılmış ve 1971'de proje hayata geçirilmiştir. Birleşik Devletler Ulusal Güvenlik Dairesi NSA'nın yürütücülüğünde telefon görüşmelerinden internet haberleşmesine kadar, yeryüzündeki bütün iletişimi takip etmektedir. Özellikle ABD, İtalya, İngiltere, Türkiye, Yeni Zelanda, Kanada, Avustralya, Pakistan ve Kenya topraklarında kurulan gelişmiş dinleme ve filtreleme sistemleriyle çalışan Echelon'un varlığı uzun yıllar saklanıp yadsınmasına karşın Avrupa Parlamentosu'nun bir raporuyla kanıtlanmıştır. Avrupa Parlamentosu raporu (<http://cryptome.org/echelon-ep.htm>) resmi, sivil tüm iletişimin kontrol edildiğini göstermiştir.

Türkiye'de yasal ve yasal olmayan dinlemelerin daha önceden yapıldığı bilinmekle birlikte 22 Temmuz 2007 seçimlerinin hemen öncesinde, Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Daire Başkanlığı'nın (İDB) talebi üzerine Ankara 11. Ağır Ceza Mahkemesi, 25 Nisan 2007 tarih ve 2007/2084 karar sayısı ile Türkiye'deki tüm telefon, cep telefonu, internet vb. haberleşme

araçlarının izlenmesi için yetki verdiği ortaya çıkmıştır. Mahkeme kararına göre Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB) üç aylık dönem için izleme kayıtlarını anlık olarak Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Daire Başkanlığı'na iletmıştır. Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Daire Başkanlığı'nın üç ayda bir aldığı yeni kararlar ile izleme faaliyetlerini sürdürdüğü bilinmektedir. Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesi'nin de benzer bir talep için MİT'e yetki verdiği ve üçer aylık dönemlerde yeni kararlar ile MİT'in izleme faaliyetlerini sürdürdüğü ortaya çıkmıştır. Jandarma Genel Komutanlığı'nın 15 Kasım 2007 tarihinde Ankara 11. Ağır Ceza Mahkemesi'nden aldığı aynı kapsamlı izleme yetkisi ise TİB'in itirazı ve Adalet Bakanlığı'nın başvurusu üzerine Yargıtay 9. Ceza Dairesi tarafından iptal edilmiştir.

Dönemin Adalet Bakanı Mehmet Ali Şahin, 21 Nisan 2009 tarihinde bir milletvekilinin verdiği soru önergesi üzerine suç unsuruna rastlanmadığı için silinen dinleme kayıtlarının son üç yılda 12.858 olduğunu açıklamıştır. Verilen sayılara göre 2006 yılında 2699, 2007 yılında bir önceki yıla göre yüzde 83 artışla 4947, 2008 yılında ise 2006 yılına göre yüzde 93 artışla 5212 kişi gereksiz yere dinlenmiştir. İller bazında dinleme kayıtları imha edilen kişi sayısı İstanbul'da 1912, Diyarbakır'da 1718, Adana'da 1205 Van'da 1096, Mersin'de 978 olarak gerçekleşmiştir. Ceza Muhakemeleri Yasası'na göre kayıtların imha edilmesi halinde 15 gün içinde dinlemenin nedeni, kapsamı, süresi ve sonucu yazılı olarak, dinlenen

kişiye bildirilmek zorunda olmasına rağmen kaç kişiye bu bilgilendirmenin yapıldığı bilinmemektedir. Mehmet Ali Şahin tarafından yalnızca kayıtları imha edilen dinlemeler bildirilirken bütün dinlemelerin sayısı açıklanmamıştır. Sözlü olarak yapılan açıklamalardan nüfusun yüzde 0,1'i (binde bir) düzeyinde yıllık dinleme ve kayıt yapıldığı bilinmektedir.

Özel yaşamın ihlalden hiçbir sıkıntı duymayan ve adeta korku imparatorluğu yaratan siyasi iktidar, özel yaşama ve haberleşmeye saygıyı düzenleyen Anayasa'nın 13 ve 22. maddelerine, Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 17. Maddesi'ne, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 8. Maddesi'ne ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 135. Maddesi'ne, genel gerekçesine aykırı hareket ederek elektronik haberleşme alanında keyfi uygulamalar ortaya koymaktadır.

Bugün cep telefonları, İnternet üzerinden elektronik posta haberleşmesi, anlık ileti gönderimini sağlayan servisler, sanal iletişim grupları gibi çeşitli sosyalleşme ağları, insanların kişisel ve toplumsal iletişiminde temel araçlar haline gelmiştir. Bu gelişmeler insanların iletişim olanaklarını kolaylaştırmakla birlikte önemli ölçüde kısıtlamalar da getirmektedir. Kişilerin telefon konuşmalarında, anlık ileti ve e-posta yazışmalarında kendilerine otosansür uyguladıkları, bazı konularda konuşmaktan ve yazışmaktan çekindikleri, dolayısıyla iletişim ortamı içerisinde iletişimsizlik denilebilecek bir sürecin yaşandığı görülmektedir.

Modern iktidarlar, bireyi sistem içerisinde en verimli şekilde kullanabilmeyi amaçlarlar. Bireyi en verimli şekilde kullanabilmenin yolu ise onu; bedeni, ruhu ve tüm faaliyetleri ile bilinebilir, hesaplanabilir bir nesne haline getirmekten geçer.

Kapitalist yaşam biçimi, bunu yapabilmek için elindeki bütün gizli silahlarını kullanmaktadır.

Alışveriş ve bankacılık işlemleri gibi günlük yaşama ilişkin faaliyetler sırasında elde edilen kişiye özel bilgiler, bu kişilerin isteği ya da bilgisi olup olmadığına bakılmaksızın yine ticari amaçlı olarak kullanıma açılmaktadır. Büyük alışveriş marketlerinin dağıttıkları kartlar, kredi kartlarıyla yapılan harcamalar üzerinden şirketler pazar araştırması ve yönlendirmesi yapabilmektedirler. İnternet'te hizmet veren arama motorları başta olmak üzere bazı siteler kişinin elektronik ortamdaki gezintilerini kaydedip analiz ederek, o kişilerin ilgi alanlarına uygun yönlendirmelerde bulunabilmektedirler.

Böylece modern dünyanın insanları tüketim alışkanlıklarından, hobilerine, okudukları kitaplara, gittikleri yerlere, katıldıkları etkinlik ya da grupların

takibine kadar uzanan geniş bir izleme ağı içerisinde bulunmaktadır. İzleme dünyası küçük yaş gruplarına kadar yayılmakta, kreşlerdeki kamera sistemlerinden çocukların okuduğu kitapların kayıtlara geçirilmesine varıncaya dek uzanmaktadır. Artık kapitalist sistem içerisinde "fişlemenin" adı "performans ölçümü" olmuştur.

17. yüzyılın ortalarından günümüze burjuva devrimlerinin eşlik ettiği tarihsel gelişim süreci içerisinde dünyada iletişim etkinliğinin devlet güçlerince takibi de değişim geçirmiştir. Tek tek açılan mektuplardan yeryüzündeki tüm iletişimin takip edilebildiği sistemlere geçilmiştir. Günümüzde yasalarca da korunma altına alınmış olan, kamunun özgürce kullanabileceği güvenli haberleşme hakkı güvence altına alınmalıdır. Bu konudaki hak ihlallerinin önüne geçilmesi ve güvenlik açıklarını giderecek düzenlemelerin acil olarak hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Kaynaklar

1. TMMOB EMO İletişim Özgürlüğüne Müdahale Raporu
2. Nurcan Törenli, Yasa Dışı Dinleme ve Yeni İletişim Teknolojileri
3. Dr. Özcan Karaman 1. Polis Bilişim Sempozyumu Bildirisi.